

Olena Shelest

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Wydział Ekonomii,
Katedra Edukacji i Rozwoju Kadr
olena.shelest@ue.poznan.pl

NAUKOWIEC CZY DYDAKTYK? WYNIKI BADANIA RELACJI MIĘDZY ZAANGAŻOWANIEM NAUKOWYM A AKTYWNOŚCIĄ DYDAKTYCZNĄ DOKTORANTÓW

Streszczenie: Celem opracowania jest dokonanie analizy poziomu zaangażowania naukowego i aktywności dydaktycznej słuchaczy studiów doktoranckich, jak również określenie stopnia i kierunku, w jakim te dwa obszary funkcjonowania oddziałują na siebie wzajemnie. Część teoretyczna artykułu zawiera przegląd literatury przedmiotu, ze szczególnym uwzględnieniem wyników dotychczasowych badań. W warstwie empirycznej wykorzystano dane pochodzące z badania pracowników naukowo-dydaktycznych i słuchaczy dziennych studiów doktoranckich Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. Przeprowadzona analiza prowadzi do wniosku, że doktoranci są nastawieni przede wszystkim na pracę naukową. Ponadto zaobserwowano, że występuje negatywny związek pomiędzy zaangażowaniem w pracę dydaktyczną a wynikami aktywności naukowej doktorantów. Ze względu na małą liczebność próby badawczej zaprezentowane w niniejszej pracy spostrzeżenia należy traktować przede wszystkim jako obszary wymagające pogłębionych badań empirycznych.

Słowa kluczowe: doktorant, studia doktoranckie, praca naukowa, praca dydaktyczna.

Klasyfikacja JEL: I23, J22.

RESEARCHER OR TEACHER? STUDY OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE TEACHING COMMITMENT AND RESEARCH ACTIVITY OF DOCTORAL STUDENTS

Abstract: The aim of this paper is to analyze the level of doctoral students' involvement in teaching and research and to examine the scope and direction of the interaction between these two areas. The theoretical part of the article provides a literature review. The empirical part of the paper focuses on the data that are a part of the survey conducted among academic teachers and doctoral students affiliated with the Poznań University of Economics and Business. The analysis leads to the conclusion that doctoral students are primarily concerned with research-related activities. In addition, the study revealed a negative relationship between the amount of time spent on teaching work and the effects of scientific activity.

Keywords: doctoral student, doctoral studies, scientific work, teaching work.

Wstęp

Działalność zawodowa każdego pracownika naukowo-dydaktycznego wiąże się z wieloma wymaganiami i oczekiwaniami stawianymi w stosunku do jakości jego pracy zarówno w roli nauczyciela akademickiego, jak i przede wszystkim badacza. Już samo współistnienie tych najważniejszych dla naukowca ról może się przyczyniać do poważnego stresu wynikającego ze stawiania w obliczu licznych dylematów i związanych z nimi wyborów. Co więcej, współcześni naukowcy zmuszeni są do zmierzania się z rosnącą presją wynikającą ze zmian zachodzących w edukacji na poziomie wyższym oraz w badaniach naukowych. W tym miejscu wskazać należy przede wszystkim na gwałtowny wzrost znaczenia badań w gospodarce opartej na wiedzy, dążenie do zatrudnienia najlepszych naukowców, zwiększenie popytu na studia wyższe, wzrost konkurencji o studentów i pracowników [Andrzejczak 2015b], jak również zwiększenie podaży związanej ze wzrostem liczby wyższych uczelni przy jednoczesnym niżu demograficznym. Jednocześnie ograniczoność środków publicznych przeznaczanych na badania przyczynia się do konieczności pozyskiwania alternatywnych źródeł finansowania zewnętrznego opartego na konkurencyjnych zasadach [Andrzejczak 2015b; Leisyte, Enders i de Boer 2009]. W rezultacie powstają coraz wyższe wymagania w zakresie poziomu kształcenia studentów oraz jakości prowadzonych badań naukowych. Sprostanie tym wymaganiom pozwala uczelniom wyróżnić się na tle konkurencji.

Powyższe warunki są znaczącym wyzwaniem dla młodych naukowców, a w szczególności doktorantów. Należy podkreślić, że status słuchacza studiów doktoranckich charakteryzuje się jego specyficznym umiejscowieniem wewnątrz środowiska akademickiego. Z formalnego punktu widzenia doktoranci są studentami studiów III stopnia. Z drugiej jednakże strony spoczywa na nich obowiązek prowadzenia indywidualnej działalności badawczej oraz występowania w roli wykładowców w ramach zajęć prowadzonych na macierzystej uczelni. Funkcjonują zatem jako pracownicy naukowo-dydaktyczni¹, bowiem według powszechnie przyjętego założenia „na poziomie akademickim nauczyciel przekazuje wiedzę, którą sam tworzył” [Wiśniewska 2011]. W tym świetle, mając na uwadze podwyższenie jakości kształcenia na studiach wyższych, ale także istniejącą presję w zakresie pozyskiwania grantów badawczych oraz umiędzynarodowienia wyników badań, coraz większego znaczenia nabiera kwestia łączenia wymagań pracy naukowej i obowiązków w zakresie prowadzenia zajęć dydaktycznych.

Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat wśród głównych tematów dyskusji prowadzonych w zakresie omawianego zagadnienia należy wskazać przede wszystkim funkcjonowanie systemu finansowania badań naukowych, jak również podnoszenie jakości kształcenia w szkolnictwie wyższym oraz potrzebę budowania uniwersytetu trzeciej generacji [Andrzejczak 2015a, 2015b; Dąbrowa-Szeffler 2016; Farysej, Józwiak i Kopczyńska 2014; Galwas, Pawłowski i Tadeusiewicz 2013; Grudowski i Lewandowski 2012; Jeruszka 2011; Karoński 2015; Orczykowska 2016; Pomianek i Rozmus 2010]. Jednocześnie podkreślić należy, że kwestia organizacyjnych uwarunkowań aktywności badawczej i dydaktycznej doktorantów pozostaje poza obszarem zainteresowań naukowców. Równowaga pomiędzy aktywnością naukową doktorantów oraz ich zaangażowaniem w prowadzenie zajęć dydaktycznych stanowi zatem, jak się wydaje, ważny, chociaż niestety pomijany problem w dotychczasowych badaniach naukowych. Z tej przyczyny głównym celem niniejszego opracowania jest dokonanie analizy poziomu zaangażowania naukowego i aktywności dydaktycznej słuchaczy dziennych studiów doktoranckich, a także określenie stopnia i kierunku, w jakim te dwa obszary funkcjonowania na siebie wzajemnie oddziałują.

W niniejszym artykule zaangażowanie naukowe (aktywność naukowa) jest rozumiane jako stopień czynnego udziału w działaniach związanych z pracą naukową, z kolei aktywność dydaktyczną (zaangażowanie dydaktyczne) zde-

---

¹ Mimo że często nie mają odpowiedniego przygotowania w zakresie dydaktyki szkoły wyższej.

finiowano jako stopień czynnego udziału w działaniach związanych z pracą dydaktyczną.

Artykuł ma charakter teoretyczno-empiryczny. W pierwszej jego części dokonano przeglądu najważniejszej literatury przedmiotu. Ponadto omówione zostały wyniki wcześniejszych analiz empirycznych w celu umiejscowienia niniejszej pracy na tle dotychczasowego dorobku naukowego. W warstwie empirycznej wykorzystano dane pochodzące z badania pracowników naukowo-dydaktycznych i słuchaczy dziennych studiów doktoranckich Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu (UEP), przeprowadzonego w 2014 roku przez zespół Katedry Edukacji i Rozwoju Kadr (KEiRK UEP). Podstawowymi metodami zastosowanymi w niniejszym opracowaniu są: analiza krytyczna literatury przedmiotu dotyczącej aktywności naukowej i dydaktycznej pracowników w szkolnictwie wyższym, analiza statystyczna, a także metody dedukcji i indukcji.

1. Przegląd wybranych badań relacji pomiędzy działalnością naukową i pracą dydaktyczną

W literaturze przedmiotu pojęcie równowagi w odniesieniu do czasu pracy jest używane przede wszystkim w kontekście problemu łączenia pracy i życia pozazawodowego (w tym rodzinnego). Według koncepcji J.M. Greenhousa, K.M. Collins i Z.B. Showa [2003] wyróżnić można trzy składowe takiej równowagi: *czasową*, która jest mierzona ilością czasu poświęcanego na pracę i życie rodzinne; *zaangażowania*, wyrażanej poprzez poziom zaangażowania w pracę i życie rodzinne; *zadowolenia*, wiążącej się z poziomem satysfakcji z aktywności w dwóch wcześniej wymienionych obszarach.

Zarówno pojęcie równowagi, jak i zaprezentowane powyżej wymiary mogą być zastosowane w odniesieniu do dystrybucji czasu pracy przez pracowników naukowo-dydaktycznych, których specyfika funkcjonowania na uczelni wymaga łączenia aktywności naukowej, dydaktycznej oraz organizacyjnej. Są to bowiem obszary działalności, które nie tylko są ze sobą ściśle powiązane, ale jednocześnie mogą stanowić przestrzeń do konkurowania między sobą. Podczas gdy niektóre badania wykazują, że działalność naukowa jest wzmacniana poprzez pracę dydaktyczną [Becker i Kennedy, 2005] i *vice versa* [Serafin 1992], istnieją dowody wskazujące, że wpływ ten może mieć negatywny charakter [Hattie i Marsh 1996; Wood 1990] lub występuje na słabym poziomie [Noser, Manakyan i Tanner 1996; Richardson, Parker i Udell 1992]. Co więcej, siła i kierunek wzajemnego oddziaływania tych obszarów są

postrzegane przez naukowców różnie, w zależności od dyscypliny naukowej [Coate, Barnett i Williams 2001; Moses 1992; Robertson 2007], oraz może zmieniać się w zależności od poziomu zaawansowania wykładowanego przedmiotu [Arnold 2008; Kyvik 2015].

W kontekście podjętego problemu badawczego interesujące wyniki zaprezentował D. Todorovsky [2014], który na podstawie samoobserwacji dokonał analizy dystrybucji swojego czasu pracy obejmującej okres 45 lat – od początku swej kariery naukowo-dydaktycznej do momentu przejścia na emeryturę. Wyniki tego badania wykazały, że przez 45 lat pracy na czynności związane z pracą dydaktyczną naukowiec przeznaczał średnio 19% swojego czasu pracy, na pracę naukową 22%, natomiast na aktywności administracyjne 52% czasu². Warto jednak zaznaczyć, iż początek kariery naukowej Todorovsky'ego przedstawiał się nieco inaczej, ponieważ na pracę naukową przeznaczał on wówczas 29,6% czasu pracy, podczas gdy działalność dydaktyczna wymagała tylko 4,9%.

Zbliżone wyniki przedstawiono również w raporcie „*Nie zostaje mi czasu na pracę naukową.*” *Warunki pracy osób ze stopniem doktora, zatrudnionych na polskich uczelniach. Raport NOU* [Kowzan i in. 2016]. Uczestnicy badania deklarowali między innymi brak czasu na aktywności związane z pracą naukową oraz znaczące obciążenie obowiązkami organizacyjno-administracyjnymi. Również wyniki przedstawione przez S. Allgooda i W.B. Walstada [2013] wskazują, że alokacja czasu na pracę naukową i pracę dydaktyczną jest uzależniona od etapu kariery naukowej.

Podczas gdy relacje pomiędzy aktywnością naukową a dydaktyczną nauczycieli akademickich stanowią temat wielu dyskusji naukowych, problem ten w odniesieniu do młodych pracowników naukowo-dydaktycznych, a w szczególności doktorantów, nie należy do często poruszanych w literaturze przedmiotu. Wśród nielicznych wyjątków należy wymienić badanie ankietowe przeprowadzone w 2000 roku wśród studentów i doktorantów uczelni publicznych w Polsce [Świerzbowska-Kowalik 2002]. Wyniki badania wykazały, że istnieje ścisły związek pomiędzy nadobowiązkową aktywnością naukową doktorantów (obejmującą udział w projektach badawczych, czynne uczestnictwo w konferencjach i seminariach oraz publikacje naukowe) a ich zaangażowaniem w prowadzenie zajęć dydaktycznych. Zaobserwowano między innymi, że mniejsza aktywność w zakresie realizowanych badań naukowych wiąże się z reguły z niższym zaangażowaniem doktorantów w dydaktykę.

---

² Średnia liczba godzin pracy dziennie przez 45 lat pracy stanowiła od 6,1 do 14,5 godziny.

M. Kwiek [2015] w swoim badaniu porusza problem produktywności naukowej w kontekście różnic międzypokoleniowych w środowisku akademickim. Autor, porównując Polskę i kraje Europy Zachodniej, przytacza wyniki, które wyraźnie wskazują na dysproporcję w zakresie dystrybucji czasu przeznaczanego na badania i prowadzenie zajęć dydaktycznych wśród młodych pracowników. W Polsce młodzi naukowcy (poniżej 40. roku życia) poświęcają średnio 14 godzin w tygodniu na czynności związane z prowadzeniem badań naukowych, podczas gdy w krajach Europy Zachodniej ten wskaźnik wynosi 20–25 godzin. Jednocześnie w zakresie kształcenia studentów proporcje są odwrócone: w przypadku polskich naukowców czas przeznaczony na działalność dydaktyczną wynosi 19,5 godziny w tygodniu, natomiast w krajach Europy Zachodniej od 6 do 9 godzin.

Przytoczone wyniki badań są niepokojące, w szczególności gdy uwzględnimy to, że polskie szkoły wyższe dążą do konkurowania z najlepszymi uczelniami w Europie. Dystrybucja czasu poświęconego na realizację badań naukowych i pracę dydaktyczną oraz wyniki zaangażowania pracowników naukowo-dydaktycznych w te dwa istotne z perspektywy kariery każdego naukowca obszary stanowi zatem ważny przedmiot dla dalszych badań empirycznych. W związku z tym postanowiono dokładniej przyjrzeć się kwestii godzenia pracy naukowej i działalności dydaktycznej przez najmłodszych naukowców, czyli słuchaczy studiów doktoranckich.

2. Charakterystyka badanej zbiorowości

Prowadzone w dalszej części opracowania analizy empiryczne zostały oparte na zbiorze danych zgromadzonych w pierwszym półroczu 2014 roku w trakcie realizacji badania obejmującego wszystkich pracowników naukowo-dydaktycznych oraz doktorantów Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. Koncepcja projektu badawczego została opracowana przez zespół Katedry Edukacji i Rozwoju Kadr i przewidywała zrealizowanie badania ankietowego. Zestaw pytań w kwestionariuszu ankiety został przedyskutowany i ustalony podczas spotkań pracowników i doktorantów Katedry. Pytania miały charakter zamknięty, z możliwością wyboru wariantu odpowiedzi.

Do udziału w badaniu ankietowym zostali zaproszeni wszyscy pracownicy naukowo-dydaktyczni zatrudnieni na uczelni oraz wszystkie osoby posiadające w momencie realizacji badania status doktoranta studiów dziennych. Uzyskano 235 prawidłowo wypełnionych ankiet, co stanowiło 33,72% badanej populacji.

Próbkę badawczą w niniejszym opracowaniu stanowili doktoranci studiów doktoranckich dziennych Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. Wśród 76 doktorantów, którzy wzięli udział w badaniu ankietowym, 40,8% stanowiły kobiety, 52,6% zaś – mężczyźni, 6,6% badanych nie podało informacji o płci. Najliczniejszą grupę w próbie stanowili doktoranci reprezentujący Wydział Ekonomii (36,1%), natomiast drugą pod względem liczebności grupą byli doktoranci Wydziału Zarządzania (22,4%). Udział respondentów każdego z pozostałych trzech Wydziałów – Towaroznawstwa, Informatyki i Gospodarki Elektronicznej oraz Gospodarki Międzynarodowej – był najmniejszy (13,2%).

Spośród badanych doktorantów wszyscy respondenci zadeklarowali posiadanie stażu pracy nauczycielskiej do 5 lat, podczas gdy średni staż pracy ogółem wyniósł w próbie badawczej 3,26 roku³.

3. Wyniki badań empirycznych

W pierwszym kroku analizy zgromadzonych danych empirycznych dokonano ogólnej oceny aktywności naukowej i dydaktycznej doktorantów. Z danych przedstawionych w tabeli 1 wynika, że większość respondentów (44,7%) w roku akademickim poprzedzającym badanie prowadziła jeden przedmiot. Nieco mniej niż jedna trzecia badanych doktorantów (30,3%) prowadziła zajęcia z dwóch przedmiotów, 10,6% zaś respondentów zadeklarowało pro-

Tabela 1. Liczba przedmiotów prowadzonych przez doktorantów Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Liczba przedmiotów	Częstość	Odsetek badanych
0	8	10,5
1	34	44,7
2	23	30,3
3	4	5,3
4	4	5,3
5	1	1,3
6	1	1,3
Brak danych	1	1,3
Ogółem	76	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie wyników badań przeprowadzonych w KEiRK UEP.

³ Maksymalny staż pracy ogółem wśród badanych doktorantów wyniósł 10 lat.

wadzenie zajęć z 3–4 przedmiotów. W grupie badanych co dziesiąty doktorant nie miał żadnych zajęć dydaktycznych.

Z odpowiedzi uzyskanych od respondentów wynika, że doktoranci są zorientowani przede wszystkim na pracę naukową. Rezultaty badania wskazują, że średnio niemalże połowa czasu (48,0%) jest przeznaczana na działalność naukową, 35,3% swojego czasu doktoranci poświęcają na czynności związane z działalnością dydaktyczną, a pozostałe 16,7% budżetu czasu doktorantów zajmuje działalność organizacyjna.

Jednocześnie 42,1% respondentów stwierdziło, że najmniej doceniana na uczelni jest ich praca dydaktyczna. Ten stan rzeczy jest stosunkowo łatwy do udowodnienia, jeżeli przejrzyć się zasadom przyznawania stypendium dla najlepszych doktorantów Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, a w szczególności kryteriom, które są brane pod uwagę w tym względzie. Większość z nich obejmuje bowiem wyłącznie różne obszary aktywności naukowej doktorantów. W tej sytuacji niemal oczywiste wydaje się, że doktoranci chcieliby mieć możliwość zajmowania się w większym stopniu kwestiami naukowymi. Zdecydowana większość doktorantów, bo 73,3%, udzieliło takiej odpowiedzi, podczas gdy jedynie około 20% respondentów chciałoby zajmować się sprawami dydaktycznymi. Można także przyjąć założenie, że takie nastawienie słuchaczy studiów doktoranckich wynika z braku jakiegokolwiek przygotowania w zakresie prowadzenia zajęć dydaktycznych ze studentami. Z tego względu ważniejsza dla doktorantów jest aktywność w obszarze badań naukowych.

Tabela 2. Budżet czasu na pracę naukową i dydaktyczną według opinii doktorantów na temat doceniana ich pracy

Mam poczucie, że na uczelni najmniej doceniana jest moja praca		Budżet czasu	
		działalność naukowa	działalność dydaktyczna
Naukowa	średnia	53,00	30,67
	<i>N</i>	15	15
Dydaktyczna	średnia	47,81	38,28
	<i>N</i>	32	32
Organizacyjna	średnia	44,44	34,44
	<i>N</i>	18	18
Inna	średnia	57,50	27,50
	<i>N</i>	2	2

Liczba odpowiedzi: 67. Brak danych: 9.

Źródło: jak do tabeli 1.

Wart uwagi jest fakt, że osoby, które wskazały, że najmniej doceniania jest ich praca naukowa, przeznaczają więcej czasu na tę pracę (prawie o 6 punktów procentowych), w porównaniu z osobami, które dostrzegają, że ich działalność dydaktyczna jest mniej doceniania. Jednocześnie na dydaktykę więcej swojego czasu poświęcają doktoranci, których praca dydaktyczna jest mniej doceniania. Różnica w tym wypadku wynosi około 8 punktów procentowych (tabela 2).

Szczegółowe dane dotyczące wyników działalności naukowej doktorantów zaprezentowano w tabeli 3. Nieco mniej niż połowa respondentów (48,7%) zadeklarowała udział w jednym lub dwóch projektach badawczych, podczas gdy 43,4% doktorantów nie jest zaangażowanych w żadnym projekcie. Więcej niż jedna trzecia doktorantów miała jedną lub dwie publikacje naukowe, z kolei 36,8% zadeklarowało posiadanie dorobku naukowego zawierającego

Tabela 3. Podstawowe wskaźniki aktywności naukowej doktorantów Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Wyszczególnienie	Częstość	Odsetek badanych
Udział w projektach badawczych		
0	33	43,4
1-2	37	48,7
3-5	3	3,9
>10	1	1,3
Brak danych	2	2,6
Ogółem	76	100,0
Liczba publikacji naukowych		
0	9	11,8
1-2	29	38,2
3-5	28	36,8
6-10	8	10,5
Brak danych	2	2,6
Ogółem	76	100,0
Udział w konferencjach naukowych		
0	10	13,2
1-2	41	53,9
3-5	20	26,3
6-10	3	3,9
Brak danych	2	2,6
Ogółem	76	100,0

Źródło: jak do tabeli 1.

od trzech do pięciu artykułów, a 11,8% doktorantów na moment udziału w badaniu nie miało ani jednej publikacji naukowej. W zakresie nadobowiązkowej aktywności naukowej najczęściej doktoranci mogli się pochwalić udziałem w jednej lub dwóch konferencjach naukowych, z kolei co czwarty doktorant zadeklarował udział w od trzech do pięciu konferencjach.

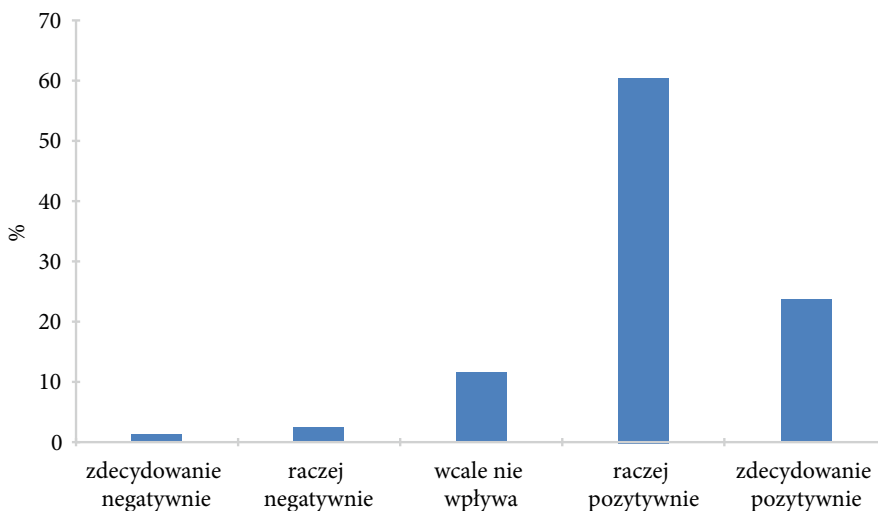
Wyniki analizy związku pomiędzy ilością czasu przeznaczanego przez doktorantów na pracę naukową i pracę dydaktyczną oraz podstawowymi wskaźnikami aktywności naukowej są zgodne z oczekiwaniami (tabela 4). Wśród badanych doktorantów ci, którzy średnio więcej czasu poświęcają pracy naukowej, wykazują się lepszymi wynikami tej pracy. W przypadku dydaktyki zaobserwowano odwrotną zależność: większe zaangażowanie w prowadzenie zajęć dydaktycznych wiąże się ze słabszymi osiągnięciami naukowymi.

Tabela 4. Osiągnięcia naukowe doktorantów a dystrybucja czasu na pracę naukową i dydaktyczną (odsetek odpowiedzi)

Wyszczególnienie	Praca naukowa	Praca dydaktyczna
Udział w projektach badawczych		
0	44,09	41,06
1-2	51,49	30,54
3-5	65,00	23,33
>10	-	-
Liczba publikacji naukowych		
0	38,33	44,44
1-2	42,76	39,83
3-5	55,36	30,36
6-10	57,50	25,00
Udział w konferencjach naukowych		
0	39,50	44,50
1-2	47,07	37,20
3-5	54,75	28,25
6-10	58,33	23,33

Źródło: jak do tabeli 1.

Uczestnicy badania zostali poproszeni o wyrażenie zdania na temat wpływu pracy dydaktycznej na jakość pracy naukowej. Analizując dane przedstawione na rysunku 1, można zauważyć, że wpływ działalności naukowej doktorantów na jakość ich pracy dydaktycznej jest postrzegany przez większość

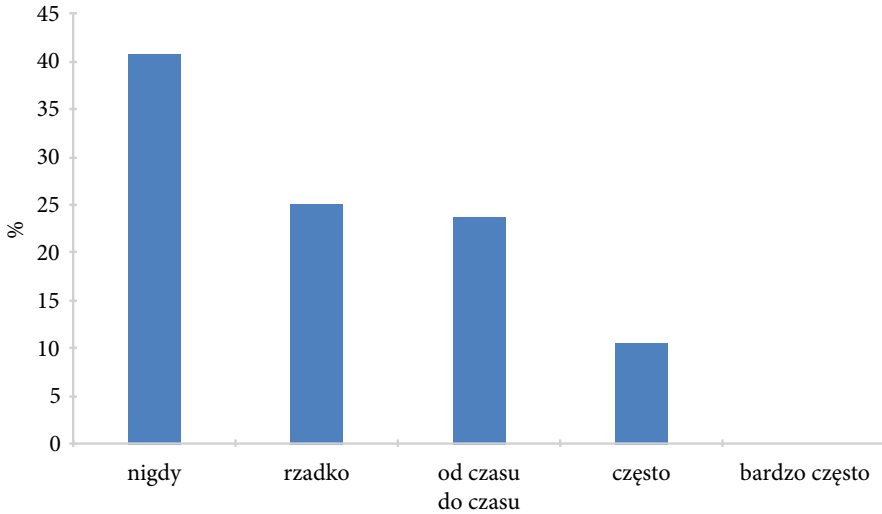
Rysunek 1. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Prosimy określić, w jakim stopniu praca naukowa wpływa na jakość prowadzonych przez Pana/Panią zajęć?”
($N = 76$)

Źródło: jak do tabeli 1.

respondentów pozytywnie. Tak twierdzi aż 84,2% respondentów (w tym dla 60,5% respondentów wpływ jest raczej pozytywny, a dla 23,7% zdecydowanie pozytywny).

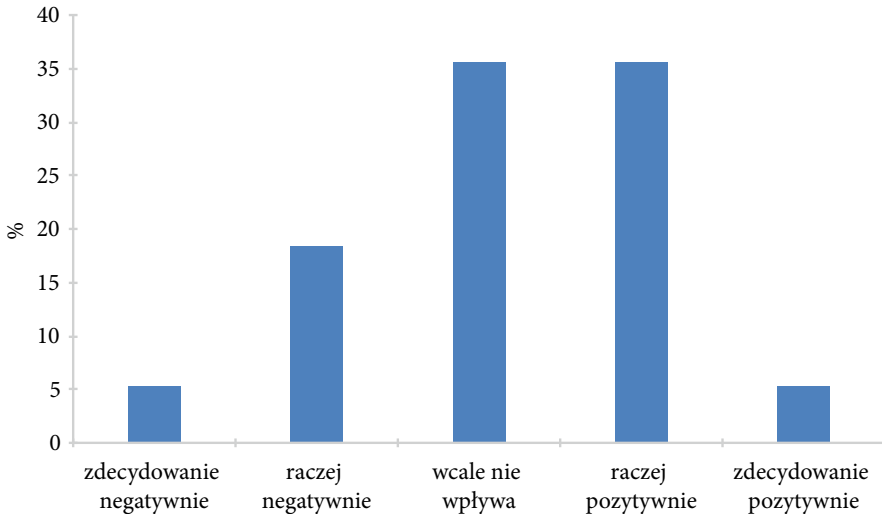
Pomimo że większość badanych doktorantów pozytywnie postrzega wpływ pracy naukowej na jakość prowadzonych zajęć, to taki stan rzeczy nie jest równoznaczny z powstawaniem konfliktu pomiędzy prowadzeniem badań naukowych a dydaktyką. Zaprezentowane na rysunku 2 wyniki potwierdzają ten wniosek. Warto zauważyć, że większość doktorantów (40,8%) twierdzi, że nigdy nie rezygnuje z przygotowania zajęć, aby poświęcić więcej czasu na pracę naukową, natomiast około połowa badanych robi to rzadko (25%) lub sporadycznie (23,7%).

W przypadku wpływu pracy dydaktycznej na jakość pracy naukowej wyniki badania nie są jednoznaczne. Wśród doktorantów panuje w tej kwestii rozbieżność zdań, gdyż 35,5% respondentów wskazało na brak jakiegokolwiek powiązania między aktywnością naukową i dydaktyczną, z kolei inna grupa respondentów identyczna pod względem liczebności uważa, że wpływ ten ma charakter raczej pozytywny, 23,7% zaś dostrzega raczej negatywne lub zdecydowanie negatywne oddziaływanie dydaktyki na pracę naukową (rysunek 3).

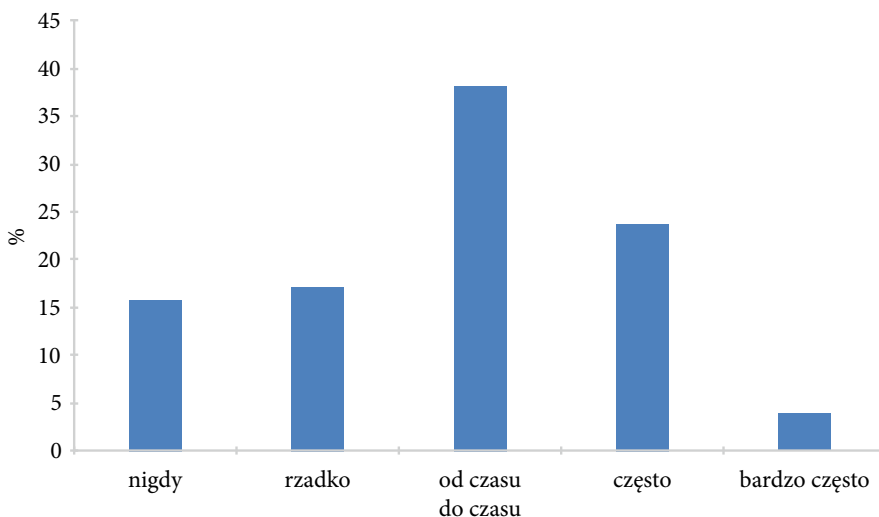
Rysunek 2. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jak często zdarza się Panu/Pani rezygnować z przygotowania zajęć, aby poświęcić więcej czasu na napisanie artykułu naukowego (innej pracy naukowej) lub inny rodzaj aktywności naukowej?” (N = 76)

Źródło: jak do tabeli 1.

Rysunek 3. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Prosimy określić, w jakim stopniu praca dydaktyczna wpływa na jakość Pana/Pani pracy naukowej?” (N = 76)

Źródło: jak do tabeli 1

Rysunek 4. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jak często zdarza się Panu/Pani rezygnować z pracy naukowej (np. napisania artykułu, udziału w konferencji naukowej), aby poświęcić więcej czasu na przygotowanie zajęć dydaktycznych?” (N = 75)

Źródło: jak do tabeli 1.

Biorąc pod uwagę powyższe wyniki, należy uznać, że dane przedstawione na rysunku 4 są zaskakujące. Warto zwrócić uwagę, że więcej niż jedna czwarta doktorantów (27,6%) uznała, że często lub bardzo często rezygnuje z pracy naukowej w celu poświęcenia więcej czasu na przygotowanie zajęć dydaktycznych, z kolei 38,2% respondentów znajduje się w takiej sytuacji od czasu do czasu.

Uzyskane wyniki badań budzą niepokój, gdyż świadczą o tym, że przynajmniej część doktorantów doświadcza braku czasu na czynności związane z realizacją pracy naukowej, co może rzutować na jakość badań.

Zakończenie

W niniejszym opracowaniu podjęto próbę określenia relacji między zaangażowaniem naukowym a aktywnością dydaktyczną młodych naukowców na przykładzie doktorantów Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. Wyniki przeprowadzonych badań dają możliwość przyjrzenia się obszarom, w których funkcjonują doktoranci, i kierunkom ich wzajemnego oddziaływania. Na

podstawie analizy zgromadzonych danych empirycznych można sformułować kilka wniosków.

Doktoranci studiów dziennych uczestniczący w badaniu są nastawieni przede wszystkim na pracę naukową. Najwięcej swojego czasu poświęcają na aktywności związane z prowadzeniem badań. Według doktorantów, praca dydaktyczna jest najmniej doceniana na uczelni. W tym względzie można nawet zaryzykować wysunięcie hipotezy wskazującej, iż taki stan rzeczy powoduje, że zdecydowana większość badanych chciałaby mieć możliwość zajmowania się w większym stopniu sprawami naukowymi. Pomimo że doktoranci dostrzegają pozytywny wpływ swojej pracy dydaktycznej na jakość aktywności naukowej, zaobserwowano negatywny związek pomiędzy zaangażowaniem w prowadzenie zajęć dydaktycznych a wynikami naukowymi. Być może przyczyną jest brak powiązania prowadzonych przedmiotów z zakresem realizowanych badań i zainteresowań naukowych doktorantów. Jak wynika z własnych obserwacji autorki, jest to sytuacja często spotykana na uczelni.

Z racji małej liczebności i braku reprezentatywności próby badawczej, wniosków zaprezentowanych w niniejszym artykule nie należy odnosić do całej populacji. Niemniej jednak rozpoznawczy charakter przeprowadzonego badania pozwala zwrócić uwagę na obszary wymagające monitorowania ze względu na to, że doktorantom jest najtrudniej dostosować się do niezwykle dynamicznie zmieniających się oczekiwań wobec pracy naukowej i dydaktycznej. Szczególne znaczenie ma oddziaływanie środowiska, w którym funkcjonują doktoranci, w tym między innymi warunki organizacyjne i finansowe, a także infrastruktura naukowo-badawcza. Równie ważne jest nastawienie doktorantów oraz ich plany dotyczące rozwoju zawodowego, które, jak się wydaje, powinny być uwzględniane chociażby przy ustalaniu obciążenia dydaktycznego.

W trakcie rozwoju naukowego role nauczyciela akademickiego i badacza oraz związane z nimi zobowiązania zmieniają się. Czas przeznaczany przez nauczycieli akademickich na aktywność naukową oraz przygotowanie i realizację zajęć dydaktycznych zależeć będzie od różnych czynników, takich jak wiek, płeć, sytuacja rodzinna, reprezentowana dziedzina nauki, model współpracy z promotorem lub opiekunem naukowym czy w końcu etap docelowej kariery zawodowej. Trudno jednak oczekiwać od młodych naukowców, a w szczególności doktorantów, efektywnego łączenia wymagań pracy naukowej z działalnością dydaktyczną na początkowym etapie ich kariery.

Nie ulega wątpliwości, że zarówno młodzi pracownicy, jak i doktoranci potrzebują różnych form wsparcia w łączeniu pracy badawczej i dydaktycznej. Powinno być ono dostosowane do ich aspiracji naukowych i dydaktycznych,

aktualnej sytuacji zawodowej oraz planów związanych z dalszym rozwojem kariery. W realizacji tego zadania pomocne jest nie tylko systematyczne planowanie i organizacja czasu pracy, ale także wsparcie ze strony promotora naukowego, współpracowników oraz całego środowiska akademickiego.

Przedstawione wyniki, choć nie pozwalają na wyciągnięcie jednoznacznych wniosków i nie mogą być generalizowane, wyraźnie wskazują, że rozpoznanie relacji pomiędzy pracą naukową i pracą dydaktyczną wśród osób rozpoczynających karierę akademicką wymaga dalszych kompleksowych badań. Pogłębienie studiów nad tą tematyką jest konieczne, gdyż wzajemne oddziaływanie wymienionych obszarów może mieć wpływ na poziom satysfakcji, a w konsekwencji na jakość nauczania czy też wybór dalszej ścieżki kariery zawodowej. Uzyskana wiedza pozwoli na określenie form wsparcia dla młodych nauczycieli akademickich (w szczególności doktorantów) oraz niezbędnych zasobów czy udoskonalenie programu kształcenia na studiach trzeciego stopnia. Równie ważne będą wyniki przyszłych badań w kontekście opracowania lepszego systemu motywacji pracowników naukowo-dydaktycznych oraz zbudowania bardziej przemyślanego modelu rozwoju kariery zawodowej w sektorze edukacji wyższej.

Bibliografia

- Allgood, S., Walstad, W.B., 2013, *How Economists Allocate Time to Teaching and Research*, The American Economic Review, vol. 103, no. 3, s. 654–658.
- Andrzejczak, A., 2015a, *Projektowanie celów zajęć według koncepcji kształcenia opartego na efektach*, Studia Oeconomica Posnaniensia, vol. 3, nr 5, s. 28–44.
- Andrzejczak, A., 2015b, *Uniwersytet przedsiębiorczy i odpowiedzialny społecznie*, Edukacja Ekonomistów i Menedżerów, vol. 4, nr 38, s. 117–130.
- Arnold, I.J., 2008, *Course Level and the Relationship between Research Productivity and Teaching Effectiveness*, The Journal of Economic Education, vol. 39, no. 4, s. 307–321.
- Becker, W.E., Kennedy, P.E., 2005, *Does Teaching Enhance Research in Economics?*, The American Economic Review, vol. 95, no. 2, s. 172–176.
- Coate, K., Barnett, R., Williams, G., 2001, *Relationships between Teaching and Research in Higher Education in England*, Higher Education Quarterly, vol. 55, no. 2, s. 158–174.
- Dąbrowa-Szeffler, M., 2016, *Problemy zapewnienia jakości kształcenia w literaturze i w praktyce szkół wyższych*, Nauka i Szkolnictwo Wyższe, vol. 2, nr 26, s. 107–122.

- Elton, L., 1986, *Research and Teaching: Symbiosis or Conflict*, Higher Education, vol. 15, iss. 3–4, s. 299–304.
- Farysej, J., Józwiak, J., Koczyńska, I., 2014, *Możliwości finansowania badań naukowych i innowacji z zakresu nauk humanistycznych i społecznych w programach krajowych*, Przegląd Naukowo-Metodyczny „Edukacja dla Bezpieczeństwa”, vol. 7.3, nr 24, s. 237–255.
- Galwas, B., Pawłowski, L., Tadeusiewicz, R., 2013, *Siła i słabości szkolnictwa wyższego w Polsce*, Przyszłość. Świat-Europa-Polska, nr 1, s. 46–75.
- Greenhaus, J.H., Collins, K.M., Shaw, J.D., 2003, *The Relation between Work–Family Balance and Quality of Life*, Journal of Vocational Behavior, vol. 63, no. 3, s. 510–531.
- Grudowski, P., Lewandowski, K., 2012, *Pojęcie jakości kształcenia i uwarunkowania jej kwantyfikacji w uczelniach wyższych*, Zarządzanie i Finanse, vol. 3, nr 1, s. 397–406.
- Hattie, J., Marsh, H.W., 1996, *The Relationship between Research and teaching: A Meta-Analysis*, Review of Educational Research, vol. 66, no. 4, s. 507–542.
- Jeruszka, U., 2011, *Efektywność kształcenia w szkołach wyższych*, Polityka Społeczna, vol. 1, nr 38, s. 1–7.
- Karoński, M., 2015, *Polska nauka czy nauka w Polsce*, Nauka, nr 3, s. 25–33.
- Kowzan, P., Zielińska, M., Kleina-Gwizdała, A., Prusinowska, M., 2016, „Nie zostaje mi czasu na pracę naukową”. *Warunki pracy osób ze stopniem doktora, zatrudnionych na polskich uczelniach. Raport NOU*, Nowe Otwarcie Uniwersytetu, Gdańsk, Bydgoszcz, Warszawa.
- Kwiek, M., 2015, *Młoda kadra: różnice międzypokoleniowe w pracy naukowej i produktywności badawczej. Czyż Polska różni się od Europy Zachodniej?*, CPP RPS, vol. 87, https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/13834/1/ CPP_RPS_vol.87_Kwiek.pdf [dostęp: 25.01.2016].
- Kyvik, S., 2015, *The Relationship between Research and Teaching in the Humanities: Results from a Survey to Academic Staff in Norwegian Universities and Colleges*, <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2365405> [dostęp: 1.10.2016].
- Leisyte, L., Enders, J., Boer, H. de, 2009, *The Balance between Teaching and Research in Dutch and English Universities in the Context of University Governance Reforms*, Higher Education, vol. 58, iss. 5, s. 619–635.
- Moses, I., 1990, *Teaching, Research and Scholarship in Different Disciplines*, Higher Education, vol. 19, iss. 3, s. 351–375.
- Noser, T.C., Manakyan, H., Tanner, J.R., 1996, *Research Productivity and Perceived Teaching Effectiveness: A Survey of Economics Faculty*, Research in Higher Education, vol. 37, no. 3, s. 199–221.
- Orczykowska, A., 2016, *Szkolnictwo wyższe a wymagania rynku pracy*, Nauka i Szkolnictwo Wyższe, vol. 2, nr 28, s. 49–64.
- Pomianek, T., Rozmus, A., 2010, *Modernizacja finansowania szkolnictwa wyższego i nauki w Polsce*, <https://wsiz.rzeszow.pl/pl/Uczelnia/kadra/tpomianek/Docu->

- ments/8%20-Modernizacja_finansowania_szkolnictwa_wyższego_i_nauki_w%20Polsce.pdf [dostęp: 25.01.2016].
- Richardson, P., Parker, R.S., Udell, G.G., 1992, *Does Research Enhance or Inhibit Teaching? An Exploratory Study*, Journal of Education for Business, vol. 68, no. 2, s. 79–83.
- Robertson, J., 2007, *Beyond the 'Research/Teaching Nexus': Exploring the Complexity of Academic Experience*, Studies in Higher Education, vol. 32, no. 5, s. 541–556.
- Serafin, A.G., 1992, *Interrelations for Teaching, Research, and Service: The Faculty Satisfaction Dilemma*, Paper presented at the Annual Meeting of the Michigan Educational Research Association.
- Świerzbowska-Kowalik, E., 2016, *Aktywność naukowa doktorantów – komunikat z badań*, Nauka i Szkolnictwo Wyższe, vol. 2, nr 20, s. 54–76.
- Todorovsky, D., 2014, *Follow-up Study: On the Working Time Budget of a University Teacher. 45 Years Self-observation*, Scientometrics, vol. 101, no. 3, s. 2063–2070.
- Wiśniewska, M., 2011, *Tożsamość nauczyciela akademickiego*, Forum Dydaktyczne, nr 7–8, s. 66–76, <http://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/1781/Malgorzata%20Wisniewska%20Tozsamosc%20nauczyciela%20akademickiego.pdf?sequence=1> [dostęp: 5.02.2016].
- Wood, F., 1990, *Factors Influencing Research Performance of University Academic Staff*, Higher Education, vol. 19, iss. 1, s. 81–100.